

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 4

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

April 2025

WWW.AJERUZ.COM

International Scientific Journal
AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
April 2025

Tashkent 2025

TA'LIM JARAYONIDA TALABALAR O'QUV-BILISH KOMPETENLIGINI RIVOJLANTIRISH

Suvanova Dildora Kenjabay qizi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Tarix yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotasiya. *Ushbu maqola Oliy ta'lim tizimi talabalarining o'zini-o'zirivojlantirishda mustaqil ta'lim kompetentligini shakllantirish, mustaqil vakreativfikrlash zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan.*

Tayanch so'zlar: *ta'lim tizimi, kasbiy kompetensiya, mustaqil ta'lim, tanqidiy va ijodiy fikrlash, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, kredit modultizimi.*

Hozirgi kunda oliy ta'lim muassasalarida talabalarining mustaqil ta'liminitashkil etish Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2005 yil 21fevraldagi 34-sonli buyrug'i asosida tasdiqlangan «Talabalarining mustaqil ishini tashkil etish,nazorat qilish va baholash tartibi» to'g'risidagi namunaviy Nizom asosida amalga oshirilmoqda Bugungi kundagi ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar talabalarnimus- taqil va kreativ fikrlashini rivojlantirish, amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga oid muammolarni bartaraf etishga qaratilgandir.O'zbekistonRespublikasining oliy ta'- lim muassasalarida bu vazifalarni amalgaoshirishgabosqichma-bosqich o'tish rejalashtirilgan.Talabalarda mustaqil ta'limolish, tanqidiy va ijodiy fikrlash, tizim- li tahlil qilish, tadbirkorlik ko'nikmalarinishakllantirishga yo'naltirilgan. O'quv jarayonida kompetensiyalarni kuchaytirishgaqaratilgan metodika va texnologiyalarni joriy etish, o'quv jarayonini amaliyko'nikmalarni shakllantirishga yo'naltirish, bu borada o'quv jarayonigaxalqarota'lim standartlariga asoslangan ilg'or pedagogik textexnologiyalarni joriyetishasosiy o'rinni egallaydi. Mustaqil ta'lim jarayonida talabalariningtashkilotchilikqobiliyatlarini rivojlantirishga muammoni echimi sifatida shuni aytishimizmumkinki, oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini bosqichma-bosqichkredit-modul tizimiga o'tkazishdir. Kredit-modul tizimi, bu — ta'limni tashkil etish jarayoni bo'lib, o'qitishning modul texnologiyalari jamlamasi va kredit o'lchovi asosida baholashmodelihisoblanadi. Uni bir butunlikda olib borish serqirra hamda murakkabtizimli jarayondir. Kredit-modul tamoyilida ikkita asosiy masalaga ahamiyat beriladi: talabalarining mustaqil ishlashini ta'minlash; talabalar bilimini reytingasosidabaholash. Shunday ekan, kredit – modul tizimi dars mashg'ulotlarini nafaqato'qitishni innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida olib borish, balki talabadanmustaqil o'qib-o'rganish, ta'limga yangicha munosabatda bo'lish, mehnat bozoritalabidan kelib chiqib, zaruriy va chuqur nazariy bilimlarni egallash, amaliy

ko'nikmalarini shakllantirishga o'rgatishdan iboratdir. Ta'lim muassasalarida talaba mustaqil ishining tashkil etishdan asosiy maqsaddir.[1]

Kompetentlik yondoshuvining asoschilaridan biri bo'lgan J.Raven buning muhimligini shunday tushuntiradi: "biz ko'proq va kamroq kompetentli fermerlar, o'qituvchilar, haydovchilar, temirchilar, menedjerlar va harbiy ofitserlarni solishtirganimizda, har bir holatda o'z ishining ustalari namoyish qilgan aynan siyosiy xulq-atvor eng muhim bo'lib chiqdi. Aksincha, odamlarning bevosita xizmat burchlari doirasidan tashqaridagi ijtimoiy, tashkiliy va siyosiy cheklashlarga nisbatan biron bir chora-tadbirlarni ko'rishga layoqatsizligi va hohishi yo'qligi zamonaviy jamiyatda kompetentli bo'lmagan kasbiy xulq-atvorning asosiy manbai sifatida namoyon bo'ladi, vaholanki, aynan ular inson bu doira ichida nima qila olishini aniqlaydilar. pedagog "boshqaruvchi", "hamkor" sifatida namoyon bo'ladi, ya'ni, hamkorlik qilish, demokratik ravishda ta'sir o'tkazish, yordam berish, ruhlantirish, talabaning shaxsiy tashabbuslariga e'tiborli bo'lish, uning shaxsini rivojlantirishga intilish pozitsiyasini egallaydi; talaba pedagoglar va boshqa talabalar bilan faol hamkorlik qilishga, birbirini qo'llab-quvvatlash va o'zaro ma'suliyatlilik muhitini yaratishga yo'naltirilgan; ta'lim oluvchilar uchun ta'lim va tarbiyani tashkil etishning guruhli shakllari orqali shaxslararo munosabatlar va muloqatning xilma-xil shakllarini amaliy ravishda o'zlashtirishlari, hamkorlikda ishlash va ijod qilish quvonchini his etishlari uchun shart-sharoitlar yaratiladi harakat va xulq-atvorlarning oldindan belgilab qo'yilgan namunasiga mosligini baholashdan voz kechish. Inson tabiatidan kelib chiqqan holda, pedagogik jarayonning mazmuniy tuzilmasini aks ettiradigan, ta'limning maqsadini qo'yishdan boshlab to natijaga erishishgacha bo'lgan faoliyatni tashkil etishning barcha bosqichlari loyihalalanadi. Jamoaviy-individual ravishda tafakkur etish texnologiyasida rivojlantiruvchi makon–tabiiy ijtimoiy muhit hisoblanadi, unda umumlashtirilgan (jamo), shaxslararo (qiziqishlarga ko'ra ijodiy birlashmalar), kasbiy (predmetli mazmun) dan iborat bo'lgan munosabatlar tizimida bilim olish va o'quv-kasbiy faoliyatga oid muammolar hal etiladi, shuningdek, hayotiy muammoli vaziyatlarni boshdan kechirib ko'riladi.[2]

Bo'lajak pedagoglarning kreativ tafakkurga ega bo'lishlari ularda ijodiy muhitning qanchalik tarkib toptirilganligiga bog'liq. To'laqonli kreativlik xarakteriga ega ta'lim muhitini yaratish puxta o'ylangan rejaga tayanadi. O'qituvchilar agarda o'zlarining kreativ o'qitish metod va strategiyalarini Qo'llash (ya'ni keng ko'lamda o'ylash va kreativ fikrlash jarayonini tashkil etish)da katta samaradorlikka erishishni istasalar, buni bo'lajak pedagoglar ongiga singdirishlari va o'z vazifalarini sidqidildan bajarishlari lozim. Qolaversa, kreativ xarakterga ega muhitdagina bo'lajak pedagoglar o'rganayotgan mavzuning mazmuni, O'quv axborotlar o'rtasidagi o'zaro aloqani tushunish imkoniyatiga ega bo'ladi va bu haqida fikrlashni boshlashadi. Kreativ jihatdan rivojlanishda har bir shaxs hayotida ma'lum bir davr va bosqich muhim ahamiyat kasb etadi. Demak: kreativlikni rivojlanish davri – ma'lum kreativlik sifatlarining rivojlanishi

yakuniga yetgan qandaydir vaqt birligi; kreativlikni rivojlanish bosqichi – muayyan kreativlik sifatlarining rivojlanganlik darajasi. Shunga ko‘ra ma’lum davr va bosqichlarda pedagoglarda kreativlik sifatleri hamda ijodiy faoliyat malakalari rivojlanadi. Kreativ tafakkurga ega bo‘lajak pedagoglar boshqa bo‘lajak pedagoglarning xayoliga kelmagan g‘oyalarni bildiradi, o‘zlarini ifoda etishning o‘ziga xos uslubini tanlaydi, mavzuga aloqasi yo‘q yoki g‘ayri oddiy savollar beradi, yechimi ochiq qolgan vazifalardan zavqlanadi, g‘oyalarni aniq dalillar asosida muhokama qilishni afzal ko‘radi; muammoning yechimini topishda noan‘anaviy yondashuvni tanlaydi. Pedagoglar kreativlik sifatleri bilan bir qatorda ijodiy faoliyatni tashkil etishga layoqatlilikni ifodalovchi quyidagi malakalarga ham ega bo‘lishlari zarur:

Pedagoglarda kreativ faoliyatni tashkil etishga imkon beradigan malakalar guruhleri:

- 1) bilishga oid (gnostik) malakalar;
- 2) loyihalash malakalari;
- 3) ijodiy-amaliy (konstruktiv) malakalar;
- 4) tadqiqotchilik malakalari;
- 5) muloqotga kiruvchanlik (kommunikativ) malakalari;
- 6) tashkilotchilik malakalari;
- 7) izchillikni ta‘minlovchi (protsesssual) malakalar;
- 8) texnik-texnologik malakalar.

Talabaning kreativligini rivojlantirish o‘quv jarayonini ijodiy faoliyat modeli sifatida yaratish zarurligini nazarda tutadi. Oliy ta‘lim nazariyasi va amaliyotida talabaning kreativligini rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari kasbiy ta‘limni mazmunli, muammoli vaziyat kontekstida tadqiqot faoliyati sifatida tashkil etish, yechimlarni tanlash, usullarni aks ettirish, o‘zini ijodkor shaxs sifatida bilish, shaxsiy kasbiy tayyorgarlik dasturlarini yaratish, o‘quv jarayonini tashkil etishning moslashuvchan modellariga o‘tish zarurligini belgilaydi. Talabalarning kreativ kompetentligini rivojlantirish uchun ta‘lim jarayonida quyidagi eng samarali metodlardan foydalanish tavsiya etiladi:[3]

Xulosa

Bizning nazarimizda, mustaqil ta‘lim yoshlarni ertangi kunningmurakkabmuammolariga qiynalmas dan javob topishga tayyorlashning omili bo‘lib xizmat qiladi. Yoshlarning mustaqil bilim olishlari oliy o‘quv yurtlarida o‘quv reja va dasturda aniq belgilangan. Ayniqsa, bo‘lajak mutaxassisning kompetentligi shakllanishi uchun ta‘lim-tarbiya jarayonining uzluksizligi, izchilligi, tizimlilikikatta ahamiyatga ega ekanligini unutmasligimiz kerak. Ayniqsa hozirgi axborotasrida talabaning axborot kommunikatsion texnologiyalar dan erkinfoydalanish va chet tilida muloqot qilishi ham uning to‘laqonli mutaxassis bo‘libyetishishida muhim o‘rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Aliev I.T. Pedagogning kasbiy kompetentligi // Uzluksiz ta'limtizimida o'qituvchilarni kasbiy-pedagogik kompetentligini rivojlantirish muammolarivaistiqbollari: Resp. ilmiy-amaliy anjumani materiallari. — Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2013. — 55 b
2. G.Djurayeva . M.sidikhodjayeva- O'quv uslubiy qo'llanma Toshkent -2024
Башина Т.Ф., Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб.: Питер, 2009.

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
3-son

Nashr qilingan sana: 29.03.2025.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172